

SOBRE L'ACTUAL PROBLEMÀTICA PATRIMONIAL DEL POBLAT IBÈRIC DE LA CADIRA DEL BISBE DE PREMIÀ DE DALT (EL MARESME, BARCELONA)

Aquests darrers mesos s'ha parlat i s'ha escrit molt a la comarca del Maresme sobre el poblat ibèric de la Cadira del Bisbe de Premià de Dalt, arran del desafortunat pla d'urbanització que afecta els seus terrenys inferiors, amb la construcció de vuit xalets unifamiliars que amenacen la integritat del poblat com a jaciment. La nostra posició sobre el tema és i serà sempre la de voler conservar per a les generacions futures la integritat de l'*oppidum*. Però aquesta decisió, que *a priori* hauria de ser unànim pel que fa als arqueòlegs i als responsables polítics del municipi de Premià de Dalt, es troba condicionada pel gran valor econòmic que suposa l'àrea que es pretén edificar, situada en un dels millors indrets de la comarca, assolellat i amb una àmplia panoràmica visual (característiques, d'altra banda, freqüents en gairebé tots els poblats ibèrics). Així, paradoxalment, algun arqueòleg ha defensat la urbanització al·legant que Catalunya té molt Patrimoni, que hi ha jaciments molt més importants que aquest, que no és possible conservar-ho tot, que les restes arqueològiques avui dia visibles restaran protegides en un espai públic, i que, per tant, no es vulnera la llei del Patrimoni Cultural Català actualment vigent. Que la conservació d'aquest indret implicaria inicialment una despesa important per a l'ajuntament de Premià de Dalt en matèria d'indemnitzacions, és evident; que la decisió final correspon al mateix Ajuntament, tal i com reflecteixen les resolucions de la Direcció General del Patrimoni de la Generalitat de Catalunya, del 23 de gener de 1989 i del 17 de novembre de 1995, és obvi; que els propietaris tenen uns interessos econòmics en aquells terrenys i que volen rendibilitzar-los, ho entenem encara que no ho compartim atesa la història que la Cadira del Bisbe té com a jaciment, particularment aquella que afecta els seus terrenys inferiors. Ara bé, s'ha de considerar també la importància arqueològica del jaciment i la significació que té per a molts premianencs, que el considerem un dels nostres signes d'identitat.

En les ratlles que seguiran tractarem de fer un resum de la història recent de la Cadira del Bisbe com a jaciment i de la seva importància arqueològica. Potser així hom comprendrà que el vulguem conservar.

El poblat ibèric de la Cadira del Bisbe és un *oppidum* que podríem considerar de segon ordre. Es troba situat en el pendent cara a mar del turó del mateix nom, en les coordenades UTM X: 444700-444950; Y: 4595600-4595950; Z: 270 m. Ocupa aproximadament unes 4 Ha d'extensió o poc menys, i es troba limitat

a ponent pel mateix camí que puja al turó de la Cadira del Bisbe; a llevant per l'existència del que semblen restes d'una pedrera; al nord pel mateix turó (que no sembla sobrepassar), i al sud per la muralla que es situa en els terrenys inferiors, ja prop de la moderna urbanització del Turó Bonavista.

La Cadira del Bisbe es coneix com a poblat des de l'any 1929. En Joaquim Folch i Torres, que per aquelles dates estiuejava a Premià de Dalt, pogué recollir superficialment alguns materials arqueològics que el feren sospitar d'un establiment de tipus ibèric. Per tal d'assegurar-se'n, els mostrà al Dr. P. Bosch-Gimpera, el qual certificà la seva filiació. Sembla ser que en aquell mateix any es feren algunes prospeccions, dirigides pel mateix Foch i Torres, amb el qual col·laboraren alguns aficionats de Premià de Dalt com és el cas d'en Felicià Xarrié.

L'any 1936 alguns aficionats a l'arqueologia de Vilassar de Dalt, dirigits per Jaume Ventura, començaren una excavació en la part baixa del poblat que posà al descobert el que semblava part d'una estança. Aquests treballs continuaren cap al 1950, i s'interromperen poc després deixant ben a la vista una habitació completa (1).

A finals de 1967 la degradació dels terrenys de la Cadira del Bisbe era palesa, i el que es coneixia del poblat corria un evident risc de desaparèixer; així, la seva protecció fou un dels objectius prioritaris de la recentment creada Associació d'Estudis Científics i Culturals (AECC), que ha vetllat i investigat fins avui el jaciment.

A finals de 1972 s'iniciaven per part de l'empresa Corpre S.A. les obres del què havia de ser una nova urbanització, que estava previst situar-la físicament damunt del poblat. En obrir els carrers es destruïren algunes importants estructures, com ara habitacions i sitges (Galera 1973) (2). El material arqueològic, que aflorava abundantment, fou recollit d'una banda per l'AECC i de l'altra per membres del Museu Municipal del Masnou, així com també per diverses persones a títol individual, alhora que des de l'AECC i des del mateix ajuntament de Premià de Dalt s'iniciaven accions de protesta i conscienciació ciutadana encaminades al salvament del poblat. Finalment aquestes accions tingueren èxit, ja que les obres no continuaren més enllà de l'obertura de la xarxa de carrers –que encara es poden transitar– i l'any 1980 la mateixa empresa Corpre S.A., propietària dels terrenys, els cedí a l'ajuntament de Premià de Dalt. La Cadira del Bisbe fou declarada alhora Parc Natural i Zona Arqueològica.

A començaments de 1973, i com a conseqüència de les obres d'urbanització, l'AECC sol·licità la col·laboració de la Diputació de Barcelona per tal de dur a terme una excavació d'urgència en els terrenys inferiors, on s'havia exhumat una habitació en els anys cinquanta. Els treballs, dirigits per J.M. Nuix el febrer d'aquell any, posaren al descobert quatre habitacions més adossades a la primera, un carrer empedrat i una escala que comunicava dues d'aquestes habitacions, així com també una hipotètica plaça i dues habitacions més, situades a l'altra

banda del carrer. Alhora es documentaven materials antics, com són ceràmiques gregues de figures roges de l'estil de *Saint Valentin*, datables a finals del segle V a. de C. o una punta de fletxa d'arrel mailhaciana. Tot plegat fou objecte d'una Tesi de Llicenciatura, llegida en la Universitat Central de Barcelona l'any 1975 (Barreres 1975). Aquests terrenys foren venuts per l'empresa Corpre S.A. a un particular l'any 1975, i d'aquesta manera no formaren part de la cessió a l'Ajuntament de l'any 1980 (3). El 26 de juliol de 1979 una màquina excavadora aparegué sobtadament en el lloc i, amb l'excusa de realitzar uns nivellaments, escombrà literalment totes les restes constructives turó avall, rebaixant en gairebé un metre la cota de sòl existent. «Casualment» aquest rebaix només afectà el sector on es trobaven les estructures abans referenciades. Per aquest motiu l'ajuntament de Premià de Dalt aplicà al Sr. Josep Sabaté i Oller, propietari dels terrenys, la màxima sanció que llavors preveia la llei per infraccions urbanístiques en municipis de menys de 10.000 habitants, això és, una multa de 100.000 pessetes que l'esmentat senyor va satisfer a l'Ajuntament l'any 1981 (4).

Durant els anys 1981 i 1982 es dugueren a terme dues campanyes d'excavació en la Cadira del Bisbe, dirigides per J. Álvarez i A. Carrasco, llavors arqueòlegs de l'AECC, en col·laboració amb el Departament d'Arqueologia de la Universitat Central de Barcelona. S'hi documentaren noves vivendes i una sitja, així com nombroses restes materials mobles en la zona propietat de l'ajuntament de Premià de Dalt. S'ha de dir també que aleshores hi hagué algunes dificultats per desenvolupar els treballs arqueològics en els terrenys inferiors, que també foren prospectats, ja que el seu propietari no permeté l'accés dels excavadors a determinats sectors, que eren els menys coneguts arqueològicament parlant.

L'any 1985 era aprovat el Pla General d'Ordenació de Premià de Dalt en el qual quedava inclòs el poblat ibèric com a zona 17, és a dir, Zona de Protecció (art. 112), que afectava tant els terrenys municipals com els de propietat particular. Això va fer pensar que podíem estar tranquils pel que fa a aquest aspecte.

A partir de l'any 1987, d'acord amb l'ajuntament de Premià de Dalt i el Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, els membres de la Secció d'Arqueologia de l'AECC començarem les tasques de neteja de les àrees prèviament excavades per tal de fer-les visitables (5); alhora, l'ajuntament de Premià de Dalt planificà el tancat de part del jaciment, que es finalitzà en el 1989: la idea era també protegir una àrea en la qual es desenvoluparien posteriors investigacions arqueològiques.

L'any 1988 es volgueren requalificar, de cara a la redacció del Pla Especial de Protecció del Patrimoni de Premià de Dalt, els terrenys inferiors del poblat, en mans privades com ja hem esmentat, al·legant per part de la propietat la nul·la existència de restes arqueològiques. Així s'efectuà una excavació d'urgència, sufragada pels mateixos propietaris, els quals posaren com a condició que no hi excavés cap arqueòleg de la comarca. Els seus resultats foren en general pobres, com ja era de preveure, llevat de la constatació d'un llenç de muralla, una torre

adossada (Miró 1988; Miró 1991, pp. 241-244) i altres restes constructives en diversos quadres, que inexplicablement no foren resseguides malgrat tot el que hi havia en joc. La posterior resolució de la Direcció General del Patrimoni de la Generalitat de Catalunya (23-1-1989) declarava dues zones arqueològiques (A per a la muralla i B per a les restes més disperses), i les altres àrees eren considerades com a ciutat-jardí extensiva (13d1). També en aquell mateix any 1988 es publicava una monografia sobre la Cadira del Bisbe, que aplegava tots els coneixements que fins aleshores es tenien sobre el jaciment (Coll 1988).

L'any 1994, en unes obres dutes a terme en el camí de la Cadira del Bisbe per l'empresa Elecnor per tal d'anar a cercar una línia d'alta tensió a la central elèctrica de Sant Mateu, s'evidenciaren noves restes mobles, datables entre els segles IV i I a. de C. Tot plegat era fora de context, segurament provinent d'àrees superiors del poblat, i arrossegat anys enrera.

Fins aquí hem explicat molt per sobre la història del poblat com a jaciment, des del seu descobriment fins a l'actualitat. Abans de continuar, però, creiem necessari fer un incís: malgrat haver-se publicat una monografia dedicada a aquest poblat (Coll 1988), el seu coneixement és hores d'ara molt parcial, ja que l'esmentat treball no fou res més que el plantejament d'un estat de la qüestió necessàriament limitat, ignorant ara per ara alguns aspectes cabdals que ens impedeixen d'oferir un desenvolupament històric lineal. Queda clar, doncs, que cal engegar noves campanyes d'investigació si és que volem arribar a resoldre satisfactòriament els dubtes que se'ns plantegen. Des de la Secció d'Arqueologia de l'AECC hem posat fil a l'agulla i hem començat a desenvolupar un projecte d'investigació per al poblat ibèric de la Cadira del Bisbe, que creiem que s'ha de fer en dues fases:

1a.) Estudi de tots aquells materials arqueològics exhumats en el poblat des de l'any 1929 (data del seu descobriment com a jaciment), i que majoritàriament es troben dispersos en institucions oficials i en algunes col·leccions privades de Premià de Dalt. En el moment de redactar aquestes ratlles ja hem estudiat els provinents de les excavacions d'urgència de 1987 i de 1988, així com també de la troballa casual de 1994; els dipositats en el Museu de la Caça de Can Botey de Premià de Dalt; els de l'antiga col·lecció Daniel Serra, cedits en propietat al Museu Municipal de Premià de Mar, els que es troben en el Museu Municipal de Vilassar de Dalt i altres lots de menor importància. A hores d'ara es troben en procés d'anàlisi els lots dipositats en el Museu del Masnou i el conjunt rescatat l'any 1972 d'entre les màquines. Ben aviat esperem completar la recerca amb la darrera col·lecció que coneixem, com és la del Museu Nacional d'Arqueologia. De cara a futures intervencions, també s'està gestionant amb el Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya l'aixecament topogràfic de tot el jaciment.

2a.) Una vegada enllestida la fase anterior caldrà dur a terme una sèrie de campanyes d'excavació programades en el poblat, encaminades sobretot a resoldre aquelles àrees de coneixement més deficitàries, que són: cronologia inicial i final del jaciment; desenvolupament del seu tipus d'urbanisme i distribució del terreny

real ocupat per l'*oppidum*; completar les dades que afecten la seva economia (agricultura, ramaderia, cacera, pesca...), les seves relacions amb altres nuclis ibèrics propers, com l'establiment de plana de can Vilà (Coll 1993, pp. 6-7; Coll *et alii* 1993, p. 163) o els assentaments de la vall de Cabrera de Mar (Pujol 1991, pp. 19-33; Garcia i Zamora 1993, pp. 145-179), el seu paper dins del procés de romanització de la zona durant els segles II-I a.C., etc.

Un dels objectius d'aquest treball és destacar la importància del poblat de la Cadira del Bisbe com a jaciment. Malgrat que no podem fer-ho exhaustivament, sí que se'ns permetrà però d'esmentar-ne alguns trets: una cronologia àmplia (ss. VI-I a.C.) (6), una arquitectura desenvolupada (vies de comunicació internes parcialment empedrades, cases amb diversos moments d'ocupació, etc.), el domini d'un ampli territori (que afecta també establiments de tercer ordre com ara l'alfar de can Vilà, datat inicialment en l'ibèric ple), així com alguns elements de caire ritual, com ara un fragment de crani pertanyent a un perinatal (potser provinent d'una vivenda destruïda per les màquines l'any 1972) o un altre crani d'adult envoltat per caps de cànid, tot plegat curiosament dipositat en un clot (sitja?) situat fora muralles (7).

Malgrat tots aquests antecedents, en el Ple Municipal de Premià de Dalt corresponent al dia 10 d'octubre de 1995 es presentà per a la seva aprovació un projecte d'urbanització d'aquella zona, que avalaven l'empresa Corpore S.A. –la mateixa que obrí els terrenys l'any 1972– i els propietaris dels terrenys inferiors, els senyors Josep Sabaté i David Mateu. En el Ple Municipal del dia 10 de novembre, i després d'una important mobilització d'entitats culturals d'arreu de Catalunya, d'investigadors universitaris i de persones a títol individual –que ha propiciat l'entrada a l'Ajuntament de més de 400 instàncies demanant la parilització del projecte d'urbanització i la declaració del poblat ibèric de la Cadira del Bisbe com a **Bé d'Interès Local**, així com la publicació en la premsa comarcal de diversos articles i entrevistes que defensen la continuïtat del jaciment– l'Ajuntament acordà de crear una comissió patrimonial que seria l'encarregada de valorar la «importància» –ho posem intencionadament entre cometes– de les restes arqueològiques. Mentre, l'estudi de detall havia quedat paralitzat durant quatre mesos i les llicències d'obres en aquell sector suspeses cautelàrment durant un any, segons l'acord entre l'ajuntament de Premià de Dalt i la propietat. Una nova resolució de la Comissió Territorial de Barcelona del Patrimoni Cultural, consultada a l'efecte, es feia pública el 17 de novembre de 1995. S'apel·lava a la voluntat de l'ajuntament de Premià de Dalt perquè declarés el poblat ibèric de la Cadira del Bisbe com a Bé d'Interès Local, i es dictaven una sèrie de condicionants cas que aquest Consistori desestimés aquesta solució, entre les quals es trobava la realització de noves excavacions. En la comissió creada per l'ajuntament de Premià de Dalt el dia 14 de desembre de 1995, formada per arqueòlegs i polítics, a la qual assistí incomprendiblement un representant de la propietat (8), i malgrat algunes reticències, més fonamentades en els interessos econòmics que en una realitat arqueològica poc coneguda aleshores, s'acordà de dur a terme una nova excavació d'urgència en els terrenys inferiors per tal de

determinar d'una vegada per totes la quantitat i qualitat de les restes arqueològiques que amaga el subsòl. D'altra banda, l'equip de govern de l'ajuntament de Premià de Dalt ha volgut mostrar la seva bona fe en l'assumpte contractant, com a supervisor dels treballs que s'han de realitzar, qui això signa, amb el vist-i-plau de tots els partits de l'oposició.

Val a dir també que ha estat constituïda una Coordinadora per a la Defensa de la Cadira del Bisbe, formada per diverses entitats culturals i grups polítics; que alguns ajuntaments –com els de Vilassar de Dalt i Premià de Mar– han aprovat en Ple Ordinari sengles mocions encaminades a la protecció d'aquest poblat ibèric, mocions que han estat adreçades a l'ajuntament de Premià de Dalt, i que s'han presentat en el Parlament de Catalunya diverses preguntes relacionades amb aquest afer. També en el cicle de conferències *Roma al Maresme*, organitzat pel Grup d'Història del Casal de Mataró amb la col·laboració de la Universitat de Girona, ha estat signada per tots els ponents una declaració pública que defèn la protecció de la Cadira del Bisbe, amb data 20 de febrer de 1996.

En el moment de redactar aquestes línies estem a l'espera de realitzar els treballs arqueològics esmentats, que hauran de ser necessàriament el màxim d'extensius i acurats. Amb tot, no volem deixar de manifestar la nostra perplexitat pel fet que havien d'haver començat als voltants del mes de març –data límit de l'acord de paralització de l'estudi de detall entre l'ajuntament de Premià de Dalt i la propietat–, i que en el moment actual –mes d'agost– tot roman en un opressiu silenci.

Com acabem de veure, el poblat ibèric de la Cadira del Bisbe presenta una sèrie d'evidències arqueològicament massa interessants com per permetre que s'hi edifiqui al seu damunt. La seva vàlua històrica i medioambiental està lluny de qualsevol dubte, i els interessos d'una minoria no haurien de pesar més que els de la majoria dels premianencs, que el volem conservar per als nostres fills malgrat els indubtables interessos econòmics que hi ha actualment en joc. La Cadira del Bisbe és el primer «Premià» conegut, és un signe d'identitat inqüestionable. Els nostres orígens, com a premianencs, d'alguna manera són allà dalt, en el turó on hi ha aquell pi solitari que domina la plana. Si aquesta urbanització finalment tira endavant s'haurà creat un perillós precedent per a la destrucció del Patrimoni Arqueològic de Catalunya, ja que primer es destrueix allò que convé; després es satisfà la sanció corresponent, i més endavant hom demana, si s'escau, la requalificació urbanística dels terrenys al·legant la inexistència de restes. En un cas així, només ens quedarà el recurs de portar a la pràctica els versos d'Eufurió de Calcis (*Frag.*, 25):

«Que s'entristeixi algú escaientment pel mort, i que el plori també amb mesura; perquè les Moires maleeixen el que no vessa cap llàgrima».

Ramon Coll Monteagudo
(AECC-Secció d'Arqueologia)
Premià de Mar, estiu de 1996.

NOTES.

- 1.- No coneixem cap dada sobre aquests treballs, ja que sembla que, llevat d'alguna referència bibliogràfica molt escadussera, els diaris d'excavació s'han perdut. Els materials arqueològics exhumats aquells anys es troben actualment dipositats en el Museu de Vilassar de Dalt. Han estat estudiats pels membres de la Secció Arqueològica de l'AECC de Premià de Dalt com a part d'una tasca més àmplia de recerca que té com a objectiu un millor coneixement del poblat ibèric de la Cadira del Bisbe.
- 2.- Agraïm al Sr. Lluís Galera, del Masnou, el fet d'haver-nos facilitat una còpia del seu treball, encara inèdit, que fou realitzat poc després de les destruccions de l'any 1972.
- 3.- Hem de fer constar que quan es realitzà la venda les estructures arquitectòniques abans referenciades no havien estat tapades, sinó que eren ben conservades i a la vista. Això és important de cara als fets que succeiran quatre anys després.
- 4.- La documentació que fa referència a tots aquests afers es troba dipositada a l'ajuntament de Premià de Dalt, i ha pogut ser consultada per nosaltres mercès a l'amabilitat dels actuals regidors d'Urbanisme i Cultura, els senyors Josep Meca i Carles Xarrié, respectivament.
- 5.- Amb motiu d'aquesta neteja es descobrí l'existència d'una nova sitja –la sitja F– en l'àrea treballada durant la campanya de 1982, que fou excavada en règim d'urgència atès el perill dels excavadors clandestins que llavors freqüentaven el jaciment.
- 6.- Tot i que la majoria de materials exhumats corresponen als segles IV-III a.C., podem destacar com a materials arcaics un fragment d'àmfora jònia (Alaminos *et alii* 1991, p. 283, fig. 10, 1), un peu d'una copa del tipus C o *concave lip*, un fragment de peu i fons de bol, del tipus *aoturned rim* datable en la primera meitat del s. V a.C., o altres jaciments que ja han estat esmentats anteriorment (COLL 1988, p. 253). Pel que fa als materials més moderns s'han exhumat en el poblat terrisses del tipus campaniana B i B-oïde, imitacions locals de ceràmiques de vernís negre, alguns fragments d'àmfora del tipus Pascual 1 o fins i tot materials que semblen tenir un caràcter residual, com ara algunes sigil·lades.
- 7.- Tots aquests temes i materials, hores d'ara es troben en procés d'anàlisi. Tenint en compte l'estat actual dels nostres coneixements, ens estímem deixar per a més endavant l'exposició d'unes conclusions més treballades.
- 8.- No es permeté, per contra, l'entrada de cap representant de les entitats culturals que havien presentat escrits de protesta a l'Ajuntament.

BIBLIOGRAFIA.

- ALAMINOS, A.; OJUEL, M.; SANMARTÍ, J. i SANTACANA, J. «Algunas observaciones sobre el comercio colonial en la costa central y meridional de Catalunya en época arcaica», *La presencia de material etrusco en la Península Ibérica* (Barcelona 1991), pp. 275-294.
- BARRERES, M. “El poblado ibérico del Turó de la Cadira del Bisbe”. Tesi de Llicenciatura no editada, dirigida per Miquel Tarradell. U.C.B. (Barcelona 1975).
- COLL, R. *El poblat ibèric de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, El Maresme): història de la investigació i estat de la qüestió* (Premià de Mar, 1988)
- COLL, R. «Les darreres intervencions arqueològiques a Premià de Dalt (III). El jaciment de Can Vilà», *L'Opinió*, 57 (Premià de Dalt, 1993), pp. 6-7.
- COLL, R.; CAZORLA, F. i MONTLLÓ, J. «Can Vilà», *Anuari d'Intervencions arqueològiques a Catalunya, 1. Època romana. Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989*. Generalitat de Catalunya (Barcelona 1993), p. 163.
- GALERA, LI. “Poblado ibérico ‘La Cadira del Bisbe’. Premià”. Treball inèdit (hi ha una còpia a l'arxiu AECC) (El Masnou, 1973).
- GARCIA, J. i ZAMORA, D. «La Vall de Cabrera de Mar. Un model d'ocupació del territori a la Laietània ibèrica», *Laietània*, 8 (Mataró 1993), pp. 145-179.
- MIRÓ, M.T. “Memòria de les excavacions d'urgència realitzades al poblat ibèric de la Cadira del Bisbe (Premià de Dalt, el Maresme)”, juliol 1988. No editada. Servei d'Arqueologia (Barcelona 1988).
- MIRÓ, M.T. «Les estructures defensives del poblat ibèric de la Cadira del Bisbe de Premià de Dalt (Maresme)», *Fortificacions. La problemàtica de l'ibèric ple: (segles IV-III a. de C.)*. Simposi internacional d'arqueologia ibèrica (Manresa 1991), pp. 241-244.
- PUJOL Y DEL HORNO, J. «Assaig d'interpretació de l'època ibèrica al Maresme», *Laietània*, 6 (Mataró 1991), pp. 19-33.